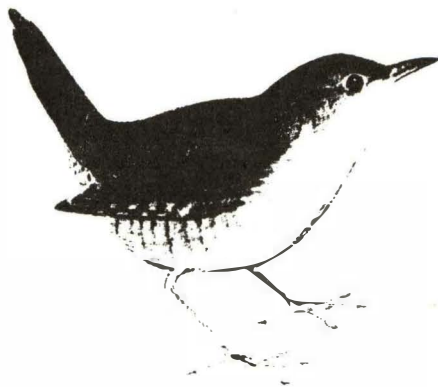

Broedvogelinventarisatie in de duinen en landgoederen rond Noordwijk in 1994

samenstelling Rien Sluys

In dit artikel worden de resultaten van vijf, jaarlijks geïnventarisatiegebieden beschreven. Tevens zijn de resultaten opgenomen van een inventarisatie van Landgoed Oud-Leeuwenhorst.

Winterkoning

1 Coepelduynen

Voor het zesde achtereenvolgende jaar werd dit duingebied in z'n geheel geïnventarisatiseerd. Het deel dat grotendeels in de gemeente Katwijk ligt, werd onderzocht door Bram Schoonenberg (in 28 uren), terwijl Kees Verweij (13 uren) en Jelle van Dijk (17 uren) het Noordwijkse deel voor hun rekening namen. De gegevens op de veldkaarten werden volgens de richtlijnen van de "Handleiding SOVON Broedvogel Onderzoek" (uitgave 1993) uitgewerkt.

Het onderzochte gebied omvatte ook dit jaar weer het terrein van camping "de Noordduinen".

Tabel 1: Broedvogels van de Coepelduynen: 1989 t/m 1994

Soort	89	90	91	92	93	94
Bergeend	2	1	1	1	1	1
Wilde Eend	4	2	2	1	-	1
Patrijs	10	9	7	8	5	3
Fazant	3	3	2	3	3	3
Wulp	1	1	1	1	1	1
Tortelduif	-	1	1	1	1	1
Houtduif	6	7	4	2	3	4
Groene Specht	-	-	1	-	-	-
Koekoek	7	4	4	3	3	3
Veldleeuwerik	26	20	16	6	5	3
Graspieper	38	41	39	22	18	18
Witte Kwikstaart	-	-	1	-	-	-
Winterkoning	3	9	5	1	2	6

Heggemus	34	47	27	28	29	24
Roodborst	-	-	2	-	1	-
Nachtegaal	6	6	4	-	3	4
Roodborsttapuit	6	8	7	2	6	3
Tapuit	9	11	12	5	4	3
Paapje	-	-	1	-	1	-
Merel	16	20	16	14	16	14
Sprinkhaanzanger	2	1	1	1	1	1
Bosrietzanger	3	-	-	-	1	2
Braamsluiper	1	1	1	3	2	2
Grasmus	35	35	23	34	33	41
Tuinfluit	-	-	-	1	-	-
Zwartkop	1	1	1	-	2	1
Spotvogel	-	1	1	-	-	-
Tijftjaf	1	6	1	3	3	5
Fitis	30	24	9	8	7	14
Pimpelmees	-	-	1	-	-	-
Koolmees	3	2	2	3	4	4
Ekster	5	6	7	3	11	10
Vlaamse Gaai	-	-	-	-	-	1
Roodmus	-	-	-	-	1	-
Kneu	43	51	47	38	34	31
Totaal aantal soorten	26	26	30	24	27	29
Totaal aantal broedparen	297	317	243	196	198	206
Inventarisatietijd in uren	49	74	65	46,5	44	58

Als de aantallen op het campingterrein in alle jaren niet worden meegeteld zijn de jaartotalen voor de periode 1989-94: 269 - 284 - 231 - 175 - 174 - 181.

De stabilisatie van het totaal aantal broedparen, na de dramatische teruggang na het seizoen 1991, heeft zich ook in 1994 voortgezet. Om te kijken of deze stabilisatie voor alle groepen broedvogels geldt, zijn de cijfers voor bodembroeders en struweelbroeders op een rijtje gezet. Voor de bodembroeders tellen we de aantallen van de volgende soorten bij elkaar: Patrijs, Veldleeuwerik, Graspieper, Tapuit en Fitis. Voor de struweelbroeders nemen we de aantallen van de

volgende soorten bij elkaar: Heggemus, Merel, Grasmus en Kneu. De aantallen van de camping zijn hierbij niet meegeteld.

Jaar	89	90	91	92	93	94
Bodembroeders	108	98	81	44	35	33
Struweelbroeders	116	135	110	104	100	98

Het aantal bodembroeders lijkt zich nu te stabiliseren, maar de lage aantallen van de meeste soorten worden enigszins verhuld door de plotselinge toename van de Fitis (14 paren, waarvan 5 op de camping). De eertijds zo karakteristieke broedvogels van dit zeedorpenlandschap Tapuit, Roodborsttapuit, Veldleeuwerik, Graspieper en Patrijs moet men anno 1994 met een lantaarntje zoeken. Naar de oorzaken blijft het gissen. De kern van de Coepelduynen is rustiger dan ooit vanwege de in 1993 ingestelde nieuwe toegangsbeperkingen. Het aantal Vossen was in het voorjaar van 1994 ook beduidend lager dan in voorgaande jaren. Werden er in 1993 nog zeven bouwen aangetroffen, in 1994 werden volgens een betrouwbare bron van de zeven gevonden bouwen er zes 'vernietigd'. Geen wonder dat de Vossen die in het broedseizoen van 1994 nog werden gezien, opvallend schuw waren. De soms gehoorde opvatting dat de teruggang van bodembroeders in de duinen te maken heeft met de sterk toegenomen vergrassing als gevolg van zure regen, valt moeilijk te bewijzen. Op het eerste gezicht is er in de Coepelduynen niet zoveel veranderd. Bovendien heeft men vanwege veranderde inzichten in het duinbeheer de laatste twee jaren kleine verstuiwingen toegestaan. Toch heeft een soort als de Tapuit hier (nog) niet van geprofiteerd. Er konden slechts drie territoria worden vastgesteld. Het broedresultaat is waarschijnlijk nihil geweest. Slechts in één territorium werden half juni nog Tapuiten waargenomen, zonder dat hierbij uitgevlogen jongen werden opgemerkt. Vermoedelijk kan binnen enkele jaren de Veldleeuwerik van de broedvogellijst worden afgevoerd. In vijf jaar van 26 paar naar 3 paar is wel een heel trieste score. Uit andere duingebieden wordt ook een sterke afname gemeld. In het SO-VQN-broedvogelverslag 1992 wordt deze achteruitgang in de duinen geheel op rekening van de toegenomen vergrassing en verstruiking geschreven. Voor de Coepelduynen gaat dit zeker niet op. Elders in de Bollenstreek broeden nog vrij veel Veldleeuweriken in open bollenvelden en graslandpolders.

Met de Patrijzen is het vermoedelijk binnenkort ook gedaan. De lijst vermeldt nog wel drie paren, maar deze territoria voldeden nog maar net aan de officiële criteria. Of de vogels echt gebroed hebben, moet zelfs betwijfeld worden.

Gelukkig zijn er ook soorten waarover iets positiefs te melden is. Het aantal Fitissen nam na jaren van achteruitgang eindelijk weer toe. Ook

de Nachtegaal liet een herstel zien. Zaten in 1993 alle paartjes op het campingterrein, nu werden vier paren in het duin zelf aangetroffen. Opvallend was in 1994 ook het grote aantal Grasmussen.

Door de vele regen in de winter en het voorjaar bleef de Guytedel tot in juni gedeeltelijk onder water staan. Dit bood een paartje Meerkoeten de gelegenheid hier met succes te broeden. Op 8 juni werden vijf jongen gezien, waarvan er op 23 juni nog twee over waren. Ook de Kievit broedde voor de eerste maal in de Coepelduynen. Op 17 mei werd in de Guytedel een nest met vier eieren gevonden. Omstreeks 10 juni werden door M. Gielen enkele jongen gezien. Op 15 juni was er evenwel nergens meer een Kievit te ontdekken. Behalve deze twee nieuwe broedvogels waren in de Guytedel ook regelmatig Wilde Eenden en een paartje Bergeenden te zien. Bovendien werd tweemaal de balts van Tureluurs waargenomen.

De aanplant rond de camping blijft rijk aan zangvogels. Het hoge aantal Fitissen (5) werd al even genoemd, maar ook voor Heggemus (3) en Merel (5) is dit een aantrekkelijk terrein. Bovendien werden hier nog leuke soorten als Braamsluiper, Zwartkop en Tjiftjaf gevonden. De Spotvogel keerde ook in 1994 niet terug. Voor deze soort, zeer gesteld op jonge loofhoutaanplant, is de windkering van de camping vermoedelijk te dicht geworden.

2 Noordduinen-west.

Grootte: 53 ha. Onderzoekers: Arie Cramer en Jan Glasbergen. Voor het tiende achtereenvolgende jaar werd deze kavel onderzocht. Het gebied bestaat voornamelijk uit duingraslanden, struweel en laag, aangeplant loofhout. Ook zijn er nog wat restanten dennenbos aanwezig. Het terrein aan de westzijde - de zeereep - wordt beheerd door Rijnland, en is voor het publiek niet toegankelijk. Aan de oostzijde wordt het terrein begrensd door het rijwielpad, midden in het duin, en wordt beheerd door het Staatsbosbeheer. Dit gebied is via wandel- en fietspaden wel voor het publiek toegankelijk. Het is hier dan ook soms erg druk met wandelaars, trimmers enz.

Zoals het verslag van 1993 deed vermoeden is de Veldleeuwerik nu geheel uit ons terrein verdwenen. De toegenomen verruiging van het terrein zal hier wel mede debet aan zijn. Ook misten we dit jaar de Zomertortel, die we vorig jaar nog met 2 broedgevallen in de zeereep hebben vastgesteld. De Roodborsttapuit, toch al een schaarse soort in ons gebied, liet dit jaar verstek gaan. De Zwarte Kraai hebben we na enig aarzelen toch niet als broedgeval kunnen noteren. Het aantal broedende Eksters vinden wij nog steeds met 8 broedgevallen voor dit terrein aan de hoge kant, mede rekening houdend met het

grote aantal niet broedende Eksters, die vrijwel voortdurend in het gebied aanwezig waren. Ook hebben we dit jaar voor het eerst, op verzoek van SOVON, gelet op de aanwezigheid van zoogdieren in het terrein.

Bijna altijd waren er Reeën in de zeereep (soms ook in het binnenduin) aanwezig. Bok, hinde en reekalf. Ook de Vos gaf acte de présence, een burcht met 6 jongen werd door ons in de zeereep vastgesteld. Soms, vooral na het uitlopen der jongen was het spitsuur voor Vossen daar in de zeereep. Het aantal Konijnen was door het grote aantal vrijwel onmogelijk vast te stellen. Voor verdere gegevens zie onderstaande tabel.

Tabel 2: Broedvogels van de Noordduinen-west 1989-1994

Soort	89	90	91	92	93	94
Bergeend	1	-	1	-	-	-
Wilde Eend	1	-	2	-	-	-
Patrijs	3	2	1	-	-	-
Fazant	1	1	1	1	3	2
Wulp	1	-	-	-	-	-
Houtduif	7	8	8	5	8	6
Zomertortel	3	4	3	3	2	-
Koekoek	2	1	1	2	2	2
Veldleeuwerik	13	12	11	4	1	-
Graspieper	18	22	17	22	17	16
Winterkoning	8	8	3	1	1	7
Heggenus	17	16	14	18	18	17
Roodborst	-	1	-	1	-	-
Nachtegaal	11	11	15	14	12	16
Roodborsttapuit	-	-	-	1	1	-
Tapuit	9	7	6	2	4	6
Merel	6	3	2	2	4	7
Sprinkh.zanger	1	-	1	-	-	-
Braamsluiper	2	2	2	1	2	4
Grasmus	15	13	10	9	12	11
Fitis	22	16	10	7	7	9
Koolmees	1	-	-	-	2	1
Vlaamse Gaai	1	1	3	1	2	1
Ekster	8	8	7	6	8	8
Zwarte Kraai	1	-	-	1	1	-
Ringmus	1	-	-	-	-	1
Kneu	12	10	9	9	6	4
Inventarisatie-tijd in uren	36	33	33	32	34	34

Noordduinen-Oost

Grootte: ca. 32 ha. SOVON-nr. 721. Inventarisatie: Jelle van Dijk. Er werden in totaal negen inventarisatierondes gelopen, die bij elkaar twaalf uren in beslag namen.

Het gebied bestaat grotendeels uit dennenbos. Alleen langs de binnenduinrand en langs de Weideweg is loofhout aanwezig. Langs de

binnenduinrand loopt een verkeersweg die intensief wordt gebruikt. Het gebied werd voor het zesde achtereenvolgende jaar onderzocht.

Tabel 3: Broedvogels van de Noordduinen-oost in 1989 t/m 1994

Soort	89	90	91	92	93	94
Fazant	2	2	2	2	1	2
Houtsnip	-	-	-	1	-	-
Holeduif	1	-	2	2	-	-
Houtduif	9	10	16	7	6	12
Tortelduif	1	1	-	1	-	-
Bosuil	-	-	-	1	-	-
Zwarte Specht	1	-	-	-	-	-
Grote Bonte Specht	1	1	1	1	1	2
Groene Specht	-	-	-	1	1	1
Boompieper	5	5	2	-	-	-
Winterkoning	13	10	4	3	5	6
Heggenus	2	3	3	2	-	-
Roodborst	21	13	11	9	6	8
Nachtegaal	4	2	3	-	-	-
Merel	9	9	3	4	5	5
Zanglijster	1	-	-	-	-	1
Grote Lijster	2	1	-	-	1	-
Tuinfluitier	1	-	-	-	-	-
Zwartkop	5	5	3	5	3	3
Fluitier	-	1	-	-	-	-
Tijftjaf	11	9	10	8	8	7
Fitis	10	7	4	1	-	1
Staartmees	-	-	-	1	-	-
Glanskop	3	1	2	2	3	3
Kuifmees	2	3	4	2	2	3
Pimpelmees	2	-	1	1	2	1
Koolmees	4	4	5	3	2	3
Boomkruiper	4	4	4	3	2	1
Vlaamse Gaai	3	3	5	1	2	3
Ekster	2	-	-	-	-	-
Kauw	-	-	-	-	-	1
Zwarte Kraai	1	3	2	-	-	1
Vink	8	11	8	9	10	7
Groenling	1	2	4	3	-	-
Totaal aantal soorten	28	23	22	24	17	20
Totaal aantal broedgevallen	129	110	99	73	60	72

Voor het eerst sinds het begin van de inventarisaties in dit deel van de Noordduinen is het totaal aantal broedvogels niet afgenomen. Van een krachtig herstel is evenwel nog lang geen sprake.

In het vorige verslag werd gesuggereerd dat de sterke afname van het aantal broedvogels in dit gebied wellicht in verband kan worden gebracht met de toegenomen recreatiedrukke. Het vogelrijkste gedeelte is de binnenduinrand waar het meeste loofhout is te vinden. Deze smalle strook wordt over de gehele lengte doorsneden door de Randweg, die de laatste jaren steeds drukker is geworden.

Om de drukke op de Randweg enigszins te kunnen kwantificeren, werd op zondagmiddag 24 april, een dag met mooi weer, een verkeersstelling gehouden. De telling werd uitgevoerd bij de tweede parkeerplaats als men van de jeugderberg in de richting van Noordwijk gaat. Er werd tussen 14.00 u en 16.00 u viermaal een steekproef van een kwartier genomen. Dit leverde de volgende aantallen per uur op:

fietzers 528
wandelaars 45
honden 6
auto's 948

In het boekje "Het voorspellen van het effect van snelverkeer op broedvogelpopulaties" (Reijnen, Veenbaas & Foppen 1992) is op pagina 50 een tabel te vinden voor de invloed van verkeer in bosgebieden. Deze tabel begint met een verkeersintensiteit van 2000-5000 motorvoertuigen per etmaal bij een toegestane snelheid van 80 km per uur. Die 948 auto's per uur op zondagmiddag wijzen zeker op een verkeersdrukke van 2000-5000 auto's per etmaal. Volgens de aangehaalde tabel betekent dit dat bij dichte bebos-sing langs de weg al van een duidelijke negatieve invloed sprake is tot op zo'n 60 meter van de weg. Bij de Randweg is dit juist de zone waar loofhout is geplant en waar in de afgelopen jaren de hoogste dichtheid aan broedvogels werd aangetroffen. Het heeft er dus alle schijn van dat het lage aantal broedvogels in verband kan worden gebracht met de verkeersdrukke op de Randweg.

4 Nieuw-Leeuwenhorst

Inventarisatie: Marian Bos en Dick Hoek. Grootte ca. 15 ha. Voor het elfde achtereenvolgende jaar werd dit terrein volgens BMP-methode onderzocht.

De grote verrassing dit jaar was de broedpoging van de Buizerd. Er werden echter geen jongen grootgebracht. Al jaren worden in de omgeving van Noordwijk in de broedtijd baltsende Buizerds gezien, maar dit leidde tot nu toe nog niet tot nestbouw. Voor het eerst sinds jaren lieten Turkse Tortel, Spreeuw, Grauwe Vliegenvanger

en Grote Lijster het als broedvogel afweten. Op 1 maart werden net buiten het gebied twee zingende Grote Lijsters gehoord. Daarna is echter geen enkele Grote Lijster meer waargenomen. Op 1 juli, de laatste dag van het inventariseren werd voor de eerste maal een paartje Boomklevers luid roepend aangetroffen.

Zowel het aantal soorten als het aantal territoria laat in de loop van de elf jaar een dalende tendens zien. De oorzaken hiervan liggen voor soorten als Spreeuw en Ringmus waarschijnlijk buiten het bos. Deze soorten broeden in het bos, maar zoeken hun voedsel voornamelijk buiten het bosgebied. Broedgelegenheid (boomholten en nestkastjes) is nog in overvloed aanwezig, maar door veranderingen in het omringende agrarische gebied (vooral toenemende bebouwing en kassen en minder grasland) is de hoeveelheid voedsel waarschijnlijk afgenomen. De Fitis nestelt en zoekt voedsel in het bos en bij deze soort ligt de oorzaak van achteruitgang waarschijnlijk in de vermindering van de oppervlakte aan struweel.

Waarnemingen van zoogdieren:

Konijn: algemeen, vaak tientallen ex. op graslandjes en in het bos.

Eekhoorn: 1 ex op 30-03

"Vleermuis": 2 ex. op 24-04 en 4 ex. op 30-05.

Duidelijk minstens twee verschillende soorten.

Mol: 1 dood ex op 02-06 en 01-07

Tabel 4: Broedvogels van een gedeelte van Nieuw-Leeuwenhorst: 1989-1994

Soort	89	90	91	92	93	94
Blauwe Reiger	1	1	-	-	-	-
Nijlgans	-	-	-	-	-	1
Wilde Eend	9	5	13	8	5	7
Soepeend *	?	?	?	?	?	2
Sperwer	1	1	-	-	1	-
Buizerd	-	-	-	-	-	1
Torenvalk	-	-	-	-	-	-
Fazant	3	3	3	1	-	-
Waterhoen	2	2	2	2	2	2
Meerkoet	-	-	1	-	-	-
Houtsnip	-	1	-	-	-	-
Holeduif	7	8	11	8	6	6
Houtduif	12	13	15	15	20	16
Turkse Tortel	2	3	3	3	3	-
Tortelduif	1	1	1	4	1	1
Koekoek	-	-	-	1	-	-
Bosuil	1	1	1	1	1	1
Groene Specht	2	2	2	2	3	3
Grote Bonte Specht	5	5	6	6	5	5
Winterkoning	26	24	16	17	18	19

Heggemus	4	4	5	6	4	3
Roodborst	19	24	21	24	23	21
Nachtegaal	2	2	4	4	3	2
Gekr. Roodstaart	-	-	1	-	-	-
Merel	17	18	14	16	17	15
Zanglijster	4	4	4	6	5	8
Grote Lijster	1	1	2	1	1	-
Bosrietzanger	1	-	-	-	-	-
Braamsluiper	-	-	-	-	-	1
Grasmus	1	-	1	-	-	-
Tuinfluit	5	4	4	2	2	3
Zwartkop	9	9	4	9	9	8
Fluiter	-	1	-	-	1	-
Tijftjaf	10	11	10	8	11	10
Fitis	5	5	5	2	5	3
Grauwe Vliegenvanger	3	2	3	3	2	-
Staartmees	-	-	-	1	-	1
Glanskop	4	3	3	4	3	4
Pimpelmees	15	15	21	21	19	20
Koolmees	22	21	24	23	26	28
Boomklever	-	-	-	1	-	-
Boomkruiper	6	6	6	6	5	7
Wielewaal	-	-	-	-	1	-
Vlaamse Gaai	3	3	3	3	4	4
Ekster	3	4	4	4	4	5
Kauw	30	20	25	25	33	26
Zwarte Kraai	2	1	2	2	2	2
Spreeuw	10	3	2	7	1	-
Vink	4	1	1	3	1	2
Inventarisatie in uren	30	31	30	31	30	30
Totaal territoria	252	233	243	249	247	237
Totaal soorten	37	36	35	35	34	31

* Pas in 1994 werden Soepeend (= Wilde Eend x gekweekte Wilde Eend) en Wilde Eend onderscheiden.

5 Offem

Inventarisatie: Hein Verkade Grootte: ca. 32 ha. Voor het 23e achtereenvolgende jaar werd Offem geïnventariseerd op broedvogels. De meest in het oog springende veranderingen t.o.v. 1993 vonden plaats bij de Glanskop, Holeduif en Blauwe Reiger. Na jaren constant op een score van 1 of 2 broedpaartjes te schommelen kwam de Glanskop dit jaar verrassend op vijf paartjes uit. Ook de zangfrequentie lag opvallend hoger dan andere jaren en liep verder in het seizoen door.

Aan de zeer gelijkmatige stijging van het aantal Holeduiven is abrupt een eind gekomen, terwijl

aan de verontrustende achteruitgang van de Blauwe Reiger een eind lijkt te komen. De Sperwers in het relatief kleine landgoed deden het weer goed dit jaar. De twee paren brachten minimaal acht jongen groot. Buizerden werden enkele malen in het broedseizoen gezien, maar territoriumgedrag werd niet waargenomen. De Nachtegaal blijft met één paar zeer bescheiden aanwezig. Daar het landgoed de laatste jaren sterk verruigt zou een stijging van het aantal broedparen verwacht mogen worden.

Tabel 5: Broedvogels van Offem: 1989-1994

Soort	89	90	91	92	93	94
Fuut	-	-	-	2	-	1
Blauwe Reiger	28	40	33	27	19	21
Nijlgans	-	-	1	1	1	1
Wilde Eend	7	11	9	5	7	9
Sperwer	-	-	1	2	1	2
Torenvalk	-	-	1	-	-	-
Boomvalk	-	-	1	1	1?	-
Fazant	4	3	2	3	3	2
Waterhoen	5	8	8	5	6	2
Meerkoet	5	8	7	2	5	6
Holeduif	10	10	8	10	12	7
Houtduif	32	24	20	24	28	33
Turkse Tortel	1	3	-	-	1?	-
Tortelduif	2	-	1	3	3	1
Bosuil	1	1	1	1	2	2
Gierzwaluw	1	1	1	1	1	1
Groene Specht	1	1	2	1	2	2
Grote Bonte Specht	4	4	4	5	6	5
Winterkoning	31	43	37	38	30	24
Heggemus	5	6	8	6	6	5
Roodborst	24	28	25	21	18	20
Nachtegaal	-	-	-	1	-	1
Merel	36	32	37	33	27	36
Zanglijster	7	5	3	7	4	7
Tuinfluit	7	6	6	4	5	4
Zwartkop	10	10	8	10	11	8
Fluiter	-	1	-	-	-	-
Tijftjaf	17	29	20	20	21	17
Fitis	8	7	7	5	2	2
Gr. Vliegenvanger	1	2	-	-	-	-
Staartmees	2	2	2	2	2	2
Glanskop	1	2	1	1	1	5
Pimpelmees	16	21	26	19	20	20
Koolmees	27	36	39	30	29	25
Boomklever	1	1	2	-	-	-

Boomkruiper	6	9	9	6	6	6
Wielewaal	-	-	-	-	1	-
Vlaamse Gaai	4	2	4	4	3	5
Ekster	1	2	3	3	3	3
Kauw	12	8	10	11	16	11
Zwarte Kraai	3	2	3	3	3	2
Spreeuw	14	13	13	11	8	6
Huismus	4	?	3	4	?	?
Vink	1	-	-	-	-	1
Groenling	2	-	1	-	-	-
Inventarisatietijd in uren	28.5	29	43	33		

?: aanwezig als broedvogel, aantal niet bekend

Oud-Leeuwenhorst

Inventarisatie: Ab Steenvoorden en Richard Zonneveld. Grootte: 40 ha.

De grenzen van het onderzochte gebied zijn als volgt: In het westen de Leeweg, aan de zuidkant de Vogelsloot, aan de oostkant de Leidse Trekvaart. De noordgrens is ietwat onduidelijk, namelijk een vrijwel rechte lijn vanaf de Leeweg, langs een perceel bollen (direct ten noorden van de woning van Klinkenberg), vlak achter de meest noordelijke boerderij langs tot aan de Leidse Trekvaart. Het gebied bestaat uit verschillende bospercelen, zowel loofhout als naaldhout. Sommige stukken bos waren vrij drassig. Vrij veel slootjes en een aantal grote vaarten. Het grootste deel van het gebied bestond uit intensief gebruikt weiland. Verder nog een aantal houtwallen, een tweetal oude boerderijen met stallen etc. en een rietveldje met enkele wilgen.

Tabel 6: Broedvogels Oud-Leeuwenhorst 1994

Soort	1994
Krakeend	2
Wilde Eend	14
Slobeend	2-3
Kuifeend	1
Torenvalk	1
Fazant	3
Waterhoen	5
Meerkoet	11
Scholekster	6
Kievit	8
Grutto	1-2
Tureluur	3
Holeduif	1
Houtduif	5

Koekoek	1
Bosuil	1
Grote Bonte Specht	1
Boerenzwaluw	12
Gele Kwikstaart	2
Witte Kwikstaart	14
Winterkoning	2
Heggenmus	2
Roodborst	4
Merel	12
Zanglijster	1
Kleine Karekiet	2
Tuinfluitier	1
Zwartkop	2-3
Tijftjaf	6
Fitis	5
Staartmees	1
Glanskop	1
Pimpelmees	5
Koolmees	4
Boomkruiper	1
Ekster	1
Kauw	2-3
Zwarte Kraai	2
Huismus	10-12
Vink	2
Rietgors	1
Totaal aantal soorten	41

Naast bovenstaande broedvogels werden ook nog een aantal aardige waarnemingen gedaan van niet-broedvogels.

Een Sperwer was aanwezig op 21 maart, een Casarca en twee Witgatjes werden gezien op 21 april. Vanaf 30 april t/m 6 juni werd er een Lepelaar in het gebied waargenomen, een Oeverloper was aanwezig op 30 april, een mannetje Beflijster werd gezien op 5 mei en op 13 juni waren er 4 Bergeenden aanwezig. Verschillende jagende Boomvalken werden t/m juli in het gebied gezien.

Opmerkingen:

Een aantal factoren hebben het gebied zowel voor de vogels als voor de inventariseren min of meer onaantrekkelijk gemaakt. De weilanden worden intensief gebruikt, vooral met rijpaarden. Deze moet vrijwel dagelijks gevangen worden, waarbij er één of meerdere personen het weiland in moeten. Dit geeft een redelijke verstoring onder de aanwezige weidevogels. Een

andere moeilijkheid bij het inventariseren van de weidevogels is dat er vrijwel altijd grote groepen vogels vanuit de Boekhorstpolder overvliegen en andersom. Over de betonnen weg die door het landgoed loopt wordt vrij frequent met auto's gereden. In het gebied wordt (ook in het voorjaar) gejaagd, iets wat grote onrust teweeg

brengt in het terrein. Tot slot willen wij allen bedanken die ons toestemming hebben gegeven om hun land, erf en schuren te betreden.

Bosmuis

Jaarverslag jeugdclub

Richard Zonneveld

De jeugdclub (8-12 jaar) telde het afgelopen jaar 20 natuurliefhebberijtjes, die werden begeleid door 4 vaste medewerkers die een zeer gevarieerd programma in elkaar hadden gezet. Zo is de groep op 8 oktober naar de "Superinsekten" geweest in het Pesthuis te Leiden, waar ze een vragenlijst moesten invullen die ze over het algemeen goed beantwoord hadden. We hebben zaden en vruchten in het duin gezocht en de vogeltrek bekeken. De heer Gielen heeft ons het een en ander over paddestoelen verteld en enkele soorten, zoals paardehaartaailing en mosklokje laten zien. Op 12 november zijn we op strand gaan zoeken naar "strandvondsten", tijdens deze bezigheid zagen we een mooie sneeuwgorz. De Amsterdamse Waterleidingduinen werden ook bezocht. Hier zagen we een leuk aantal eendensoorten, enkele roofvogels en een ree. Waar roofvogels zitten zijn ook braakballen te

vinden, die later weer werden uitgeplozen. Zo was de maand januari besteed aan het leven in de zee, dit heeft u kunnen zien in het Jan Verwey Natuurcentrum, waar deze groep collages heeft gemaakt en opgehangen. Dick Passchier heeft ons verteld over zeehonden. Omdat het voorjaar in aantocht is en het broedseizoen gaat beginnen werden de nestkasten wederom schoongemaakt. Op één kast werd een dode bosspitsmuis gevonden die daar waarschijnlijk door een roofvogel is neergelegd. In mei worden alle nestkasten opnieuw gecontroleerd. Verder staan er nog veel activiteiten op het programma zoals: duiken en zwemmen, vleermuizenexcursies, een bezoek aan Coudehoorn, watervogels kijken en natuurlijk traditiegetrouw het roeien op de Nieuwkoopse Plassen. Zoals u ziet zit de jeugd ook dit jaar niet stil. Wij willen iedereen die ons een fantastisch jeugdclubjaar hebben bezorgd (leden, ouders) hartelijk danken voor hun inzet.

Nieuw in de Jan Verwey Bibliotheek

Jelle van Dijk

J. Mennema: Heimans, Heinsius en Thijssé's Geïllustreerde Flora van Nederland, België en Luxemburg en aangrenzend Duitsland en Frankrijk. 1994. Prijs f 77,50.

Ons land is al bijna een eeuw lang gezegend met twee goede determinatieflora's. In 1883 verscheen de eerste druk van de Schoolflora van Nederland, geschreven door H. Heukels. Deze flora beleefde in 1990 de eenentwintigste druk onder de naam: Heukels' Flora van Nederland. Deze flora is vooral populair onder de meer gevorderde floristen, die er niet voor terugdeinzen een kwartier of meer te besteden aan de determinatie van een enkele plant. Niet elke soort wordt in deze flora afgebeeld, maar daar staat tegenover dat in de tekst alle relevante kenmerken worden genoemd. Wel moet worden opgemerkt dat het aantal illustraties in de laatste drukken sterk is toegenomen en dat de kwaliteit van die illustraties sterk verbeterd is. Naast de min of meer officiële "Heukels", met een sterke inbreng van het Rijksherbarium, heeft

de HHT (de gebruikelijke afkorting voor de Flora van Heimans, Heinsius en Thijssé) zich altijd kunnen handhaven. Dat komt vooral omdat beginners met deze flora goed uit de voeten kunnen. Stapje voor stapje wordt de aankomende florist door de eerste tabellen geloodst. Elk nieuw begrip in de determinatiesleutel wordt met woord en illustratie duidelijk verklaard. Grote stappen in de eerste tabellen worden gemaakt door te letten op de bladstand en pas veel later komen de soms moeilijk zichtbare bloemen- en beharingskenmerken ter sprake. Zonder loep kom je in de HHT dan ook veel verder dan in de Heukels. Het is deze toegankelijkheid geweest waardoor de HHT meer dan vijftig jaar op de boekenlijsten van de vroegere kweekscholen voor onderwijzers heeft gestaan. Ook op veel lycea was deze flora decennia lang geen onbekende!

In 1899 verscheen de eerste druk van de HHT. Ook in die eerste druk begint de determinatietabel met de intrigerende vraag: is uw plant een boom of een heester? Hoewel er nog plaatjes uit die eerste druk in de huidige flora zijn terug te